

2 september 2020, 10.00 uur

COVID-19-monitor Inspectie van het Onderwijs meting 2: Hoe hebben scholen en instellingen het onderwijs vormgegeven in de periode vanaf begin mei tot aan de zomervakantie 2020?

Het onderzoek

Door telefonisch of via videoverbinding in gesprek te gaan met besturen, scholen en instellingen uit de sectoren po, vo, so, mbo en ho verzamelde de inspectie informatie over hoe besturen, scholen en instellingen in de periode van (gedeeltelijke) schoolsluiting tijdens de COVID-19-crisis het onderwijs hebben vormgegeven. Op die manier geven we voor het gehele onderwijsstelsel op sectorniveau, en dus niet op school- of instellingsniveau, een beeld van de huidige situatie. Het onderzoek betreft een vervolg op de resultaten van de monitor die eerder (13 mei 2020) werden uitgebracht. De eerste ronde interviews is in de loop van april afgenomen. De focus lag toen op het opstarten van het afstandsonderwijs. De tweede (en hier gerapporteerde) ronde interviews vond plaats vlak voor de zomervakantie. Tevens is een zeer beperkt aantal scholen fysiek bezocht, daar is ook gesproken met leraren/docenten en leerlingen/studenten. De inspectie is van plan om begin oktober de besturen, scholen en instellingen opnieuw te benaderen over de situatie op dat moment. In het voorjaar van 2021 zullen we over ons onderzoek ook rapporteren in de jaarlijkse Staat van het Onderwijs.

Samenvatting hoger onderwijs

Inspecteurs hebben, tussen 22 juni en 3 juli 2020, een beredeneerde steekproef van 16 hbo- en 7 wo-instellingen telefonisch benaderd over het onderwijs in de periode vanaf de meivakantie. Dit betrof ongeveer de helft van de bekostigde universiteiten en hogescholen, en een niet bekostigde hogeschool. De steekproef komt overeen met de steekproef uit meting 1 van de COVID-19-monitor waarover we op 13 mei 2020 publiceerden. We interviewden telkens iemand die nauw betrokken was bij de coördinatie van COVID-19-maatregelen. Veelal waren dat leden van het college van bestuur of hoofden van stafbureaus voor het onderwijs. Onderstaande bevindingen geven weer hoe ho-instellingen de situatie ervoeren. De ervaringen van studenten of medezeggenschap kunnen uiteraard op onderdelen afwijken. We hebben bij één instelling gesproken met studenten en docenten om hun ervaringen te horen. Waar van toepassing hebben we dit als kleuring van het onderzoek in de tekst opgenomen.

De hoofdbevindingen op een rij:

- **Deelname:** In april 2020 gaven de bevraagde instellingen aan maar beperkt te weten of alle studenten actief meededen. Enkele instellingen zagen nu wel dat een aantal studenten afhaakten. Als de instellingen gevraagd werd om nu toch zo goed mogelijk een inschatting te maken van de deelname, dan gaven de meeste instellingen aan dat vrijwel alle studenten meededen, of toch minstens driekwart van de studenten.
- **Onderwijsaanbod:** Op iets meer dan de helft van de bevraagde ho-instellingen was het onderwijsaanbod dat doorgang vond van eind april tot eind juni hetzelfde als in de periode van de COVID-19-crisis tot eind april. Bij ruim veertig procent van de bevraagde instellingen was het aanbod groter. Deze toename wordt verklaard doordat het online onderwijs nu meer op orde is en doordat per 15 juni

conform het servicedocument-ho¹ ook instellingen in het hoger onderwijs beperkt onderwijs op locatie mochten geven. Daar maakten instellingen gebruik van voor bijvoorbeeld practica. Toch lagen veel stages noodgedwongen nog stil. De studenten en docenten die werden bevraagd in het aanvullende onderzoek op de instelling gaven aan dat na een korte aanpassingsperiode over het algemeen heel behoorlijk geschakeld is van fysiek onderwijs naar online onderwijs. Wel werd volgens hen het onderwijs daardoor "compact": kortere colleges, minder vragen tussendoor, soms lastige interactie.

- **Zicht op de onderwijskwaliteit:** Alle bevraagde instellingen gaven aan redelijk of goed zicht te hebben op de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving en/of de toetsing van het afstandsonderwijs. Van de 23 bevraagde instellingen baseerden 20 zich hierbij op evaluaties bij studenten, maar signalen en gesprekken werden hier ook voor gebruikt. De evaluaties werden besproken met het medezeggenschapsorgaan en het managementteam. Voorbeelden van positieve punten die in de evaluaties werden genoemd waren de snelle en goede overgang naar online onderwijs, dat het online aanbod ertoe leidt dat studenten beter zijn voorbereid en de onderwijstijd beter wordt benut, en de communicatie met studentdecanen. Voorbeelden van verbeter- dan wel aandachtspunten uit de evaluaties waren dat het online onderwijs en de didactiek nog weinig afgewogen was, de ICT-vaardigheden van docenten in het begin mager en de interactie tussen docent en studenten te beperkt.
- **Toetsing:** Op bijna de helft van de bevraagde instellingen was de mate waarin toetsing doorging van eind april tot eind juni hetzelfde als in de periode van de COVID-19-crisis tot eind april. Bij ruim de helft van de bevraagde instellingen nam de mate waarin toetsing doorging toe. Vaak ging het dan om toetsen die sinds maart 2020 uitgesteld waren en vanaf 15 juni conform het servicedocument-ho weer op locatie afgenomen mochten worden. Het opkomstpercentage bij de laatste toetsen was bij de meeste instellingen ongeveer gelijk aan voorgaande jaren. Ook het slagingspercentage week bij de instellingen die daar al zicht op hadden niet veel af van de voorgaande jaren.

Studievertraging: Uit een niet-representatief onderzoek van de LSVb van eind maart kwam naar voren dat ongeveer 48% van de hbo-studenten en 27% van de wo-studenten studievertraging verwachtten. In ons onderzoek gaven sommige instellingen aan nu nog geen inschatting van de vertraging te kunnen maken, omdat zowel in het begin als eind van de zomer extra tentamenrondes waren ingelast. Van de instellingen die wel een inschatting maakten ($n=13$), gaf ongeveer een derde aan een vergelijkbare studievertraging te verwachten als in het LSVb-rapport genoemd, twee derde van de instellingen verwachtte minder studievertraging bij de eigen studenten. Een instelling – die veel onderwijs dat in een praktijksetting plaatsvindt had moeten laten vervallen - verwachtte nog meer vertraging onder haar studenten dan in het LSVb-rapport genoemd. Dit laatste sluit aan bij het beeld dat opgehaald is in gesprekken met enkele docenten en studenten. Docenten hebben soms via hun netwerk geprobeerd rond stages een extra inspanning en maatwerk te leveren, maar niet in alle gevallen leidde dat ertoe dat de stage alsnog kon doorgaan. Het uitvallen van de praktijkstages kwam in de gesprekken naar voren als de belangrijkste factor bij het optreden van studievertraging in het hbo.

- **Verschillen in studievoortgang:** Ongeveer 70% van de bevraagde instellingen gaf aan actie te hebben ondernomen om (door COVID-19 ontstane) verschillen in studievoortgang/ontwikkeling van bepaalde groepen studenten in kaart te

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2020/05/01/servicedocumenten-hoger-onderwijs-ho-aanpak-coronavirus-covid-19>

brengen. De maatregelen die instellingen noemden om de opgelopen verschillen in studievoortgang in te lopen, waren bijvoorbeeld extra tentamenmogelijkheden of meer begeleiding door de docent. Sommigen instellingen gaven aan dat ze altijd al maatwerk in hun begeleiding boden, dus ook in deze periode; men dacht daarbij niet in te onderscheiden groepen studenten. Veel van de maatregelen liepen via een intensiever gebruik van al langer bestaande voorzieningen voor studenten, zoals de studiebegeleiding door coaches of studiedecanen. Enkele docenten gaven in de aanvullende gesprekken aan dat de extra zorg voor studenten op dit punt voor hen tot extra werkdruk en stress leidde. Enerzijds was daar de zoektocht om alternatieven te vinden of extra inspanning te verrichten voor studenten die een verhoogd risico op studievertraging liepen. Anderzijds was daar de monitoring of studenten een en ander ook goed oppikten en of inderdaad de voortgang van de studie weer 'vlotgetrokken' werd.

- **Instream:** Van de 22 bevroegde instellingen gaven er 16 aan dat ze een toename zagen in de aanmeldingen van Nederlandse studenten ten opzichte van het vorige collegejaar, maar een afname van internationale studenten. In totaal lijken de aanmeldcijfers hoger dan in voorgaande jaren. Daarbij merkten instellingen meteen op dat het uiteraard nog onzeker was of een hogere aanmelding zich ook daadwerkelijk in een hogere instroom zou vertalen. Van de bevroegde instellingen gaven er 19 aan inhoudelijk niets te hebben gewijzigd aan hun beleid rond selectie aan de poort. Instellingen gaven wel aan dat nu, conform de afspraken in het servicedocument, sommige studenten met een nog niet afgeronde mbo-opleiding dan wel een niet afgeronde bachelor, mochten instromen in een hbo-bachelor respectievelijk een master.
- **OERen:** Bij verreweg de meeste instellingen waren of werden de onderwijs- en examenreglementen (OER'en) nog voor het nieuwe collegejaar vastgesteld. De meest genoemde wijzigingen die waren doorgevoerd vanwege COVID-19 waren: i) Het aanpassen van toetsvormen, zodat ze ook op afstand konden worden afgenomen; ii) het formuleren van vervangende opdrachten voor praktijkvakken/stages; iii) het anders vormgeven van een aanzienlijk deel van de curricula; en iv) het verminderen van contactonderwijs. Twintig van de bevroegde instellingen gaven ook aan dat een deel van de aanpassingen in toetsing vanwege de COVID-19-crisis structureel werden. Twee instellingen gaven aan dat ze dachten dat het merendeel van de wijzigingen tijdelijk zouden zijn.
- **Toegang tot gebouwen:** Bijna 80 procent van de bevroegde instellingen gaf aan dat ze bij het nieuwe collegejaar bij de toegang tot de gebouwen voorrang zullen geven aan eerstejaars studenten. Zij benadrukten hoe belangrijk het voor beginnende studenten is om een band met medestudenten en docenten te kunnen opbouwen. Veel instellingen waren voornemens ook voorrang te geven aan studenten met een grote 'praktijkcomponent' in de opleiding en aan studenten die een tentamen/toets moeten doen.
- **Didactische visie:** Bijna driekwart van de bevroegde instellingen gaf aan bezig te zijn met de ontwikkeling van een nieuwe didactische/onderwijskundige visie die aansluit bij de nieuwe situatie. Voor sommige instellingen was het een versnelling van een al eerder geformuleerde visie in bijvoorbeeld een strategisch plan. Er werd hierbij vooral gedacht aan een visie met 'blended leren' (een mix van diverse onderwijsvormen waarbij ook afstandsonderwijs een rol krijgt) of afstandsonderwijs. Veel instellingen zeiden dat het bestaande onderwijs de laatste maanden erg snel online was aangeboden, maar dat men nu wilde werken aan bijvoorbeeld een nieuwe didactiek, aan nieuwe wijzen om een community te vormen en aan een aangepaste toetsing met een verschuiving van summatief naar formatief toetsen.

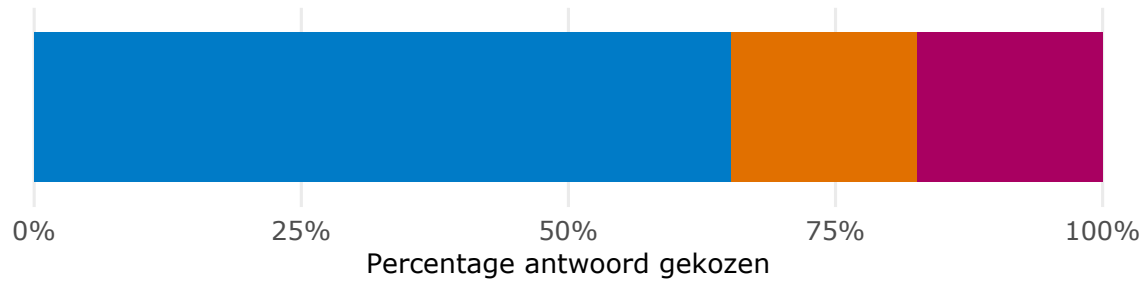
- **Uitdagingen en belemmeringen:** De grootste uitdagingen voor de start van het nieuwe studiejaar die de deelnemende instellingen noemden waren het inrichten van de 1,5 meter onderwijssituaties, de onzekerheid over de toekomst door bCOVID-19 en hieraan gekoppelde maatregelen en de psychische gesteldheid van studenten en/of docenten. Het overgrote deel van de instellingen gaf aan zich zorgen te maken over de hoge werkdruk voor docenten; die zorg was sinds april niet afgenomen.
- **Successen:** Net als in april gaven instellingen aan ook veel positieve ontwikkelingen te zien. Ook nu prezen zij de betrokkenheid, flexibiliteit en inzet van het personeel alsmede de snelheid waarmee afstandsonderwijs werd opgezet.

Overzicht van de data in grafiekvorm

De volgende pagina's tonen de onderzoeksresultaten in grafiekvorm. Onder elke grafiek noemen we het aantal respondenten dat antwoord gaf op de bijbehorende vraag. De getoonde percentages per antwoordoptie reflecteren het aantal respondenten dat het betreffende antwoord gaf ten opzichte van het aantal respondenten dat de vraag beantwoordde. Wilt u de exacte onderliggende cijfers weten? Of ervaart u problemen met de digitale toegankelijkheid van de informatie? Neem dan contact op via het [contactformulier](#).

Deelname

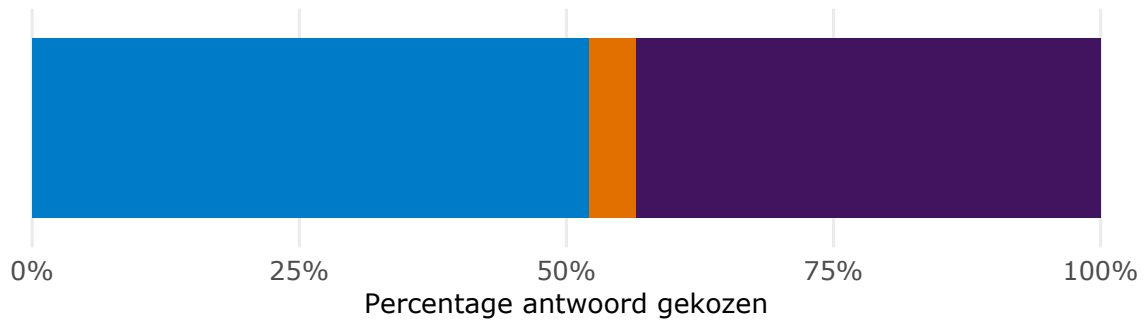
Welk deel van de studenten aan uw instelling neemt volledig deel aan het onderwijs voor zover dat aangeboden wordt?

$n = 23$

Onderwijsaanbod

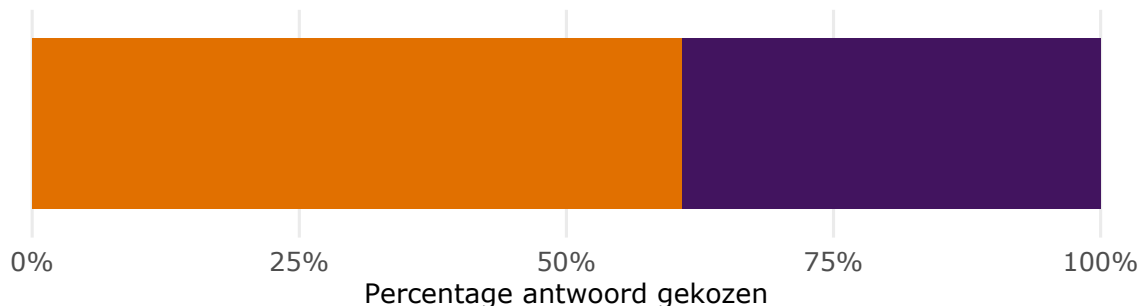
Is het onderwijsaanbod dat momenteel doorgang vindt toegenomen sinds ons laatste gesprek (eind april) (en komt daarmee in omvang meer overeen met de oorspronkelijke programmering)?

n = 23

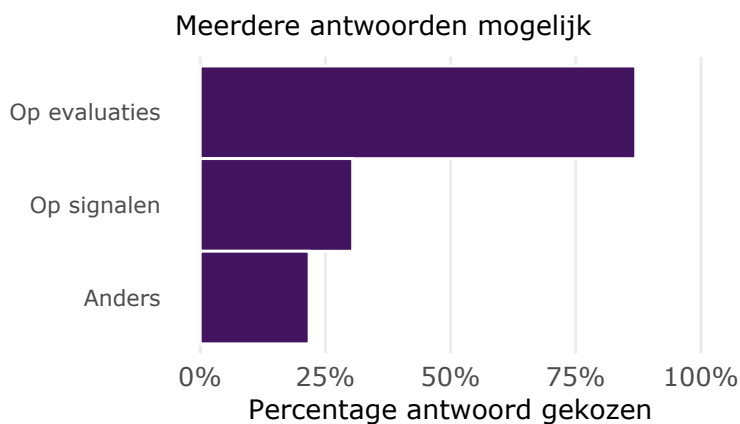
Zicht op onderwijskwaliteit

Heeft de instelling zicht op de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving en/of van de toetsing van het afstandsonderwijs?

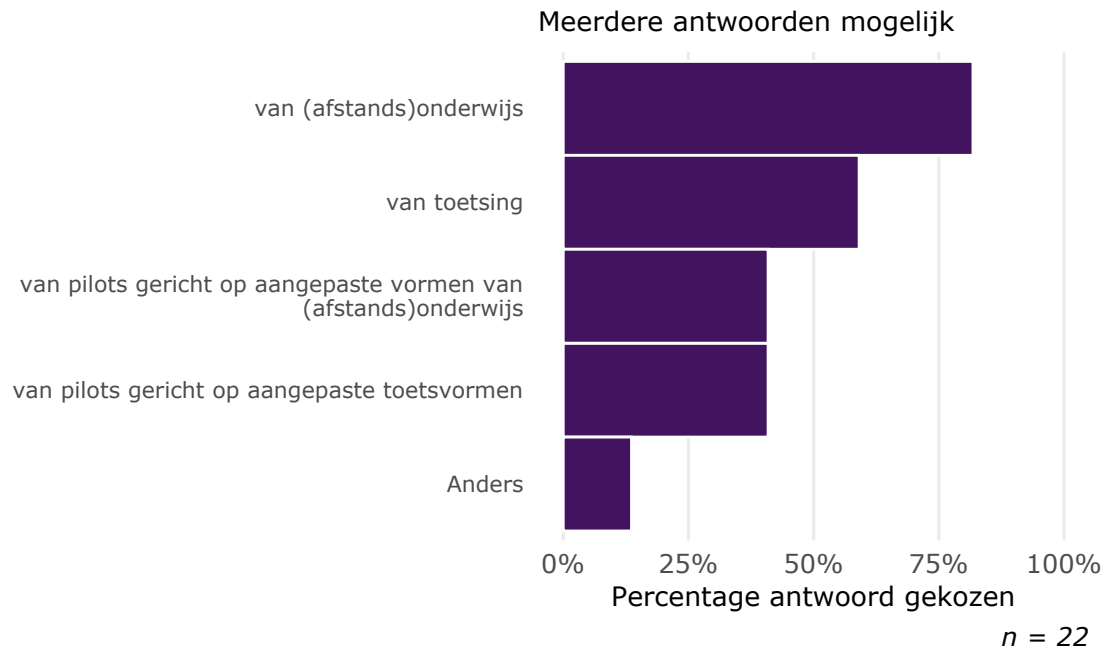
n = 23

Waarop baseert de instelling het zicht dat ze hebben op de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving en/of van de toetsing van het afstandsonderwijs?

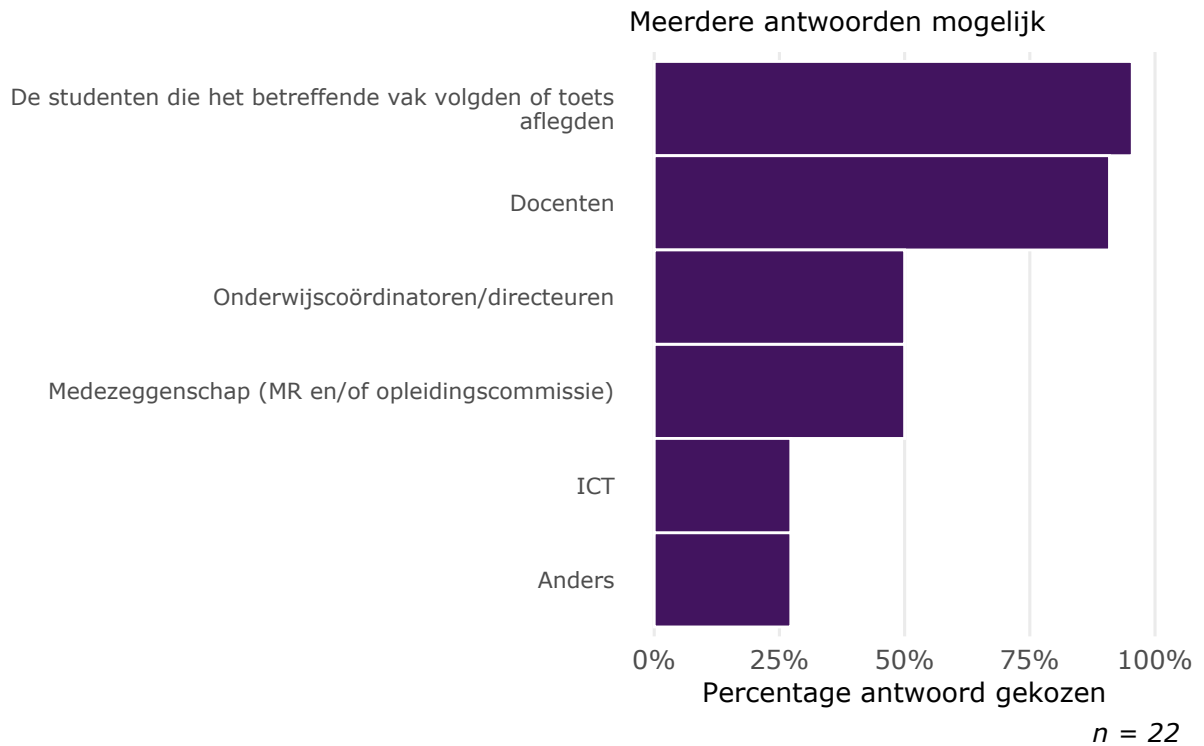

n = 23

Wat is geëvalueerd om zicht te krijgen op de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving en/of van de toetsing van het afstandsonderwijs?

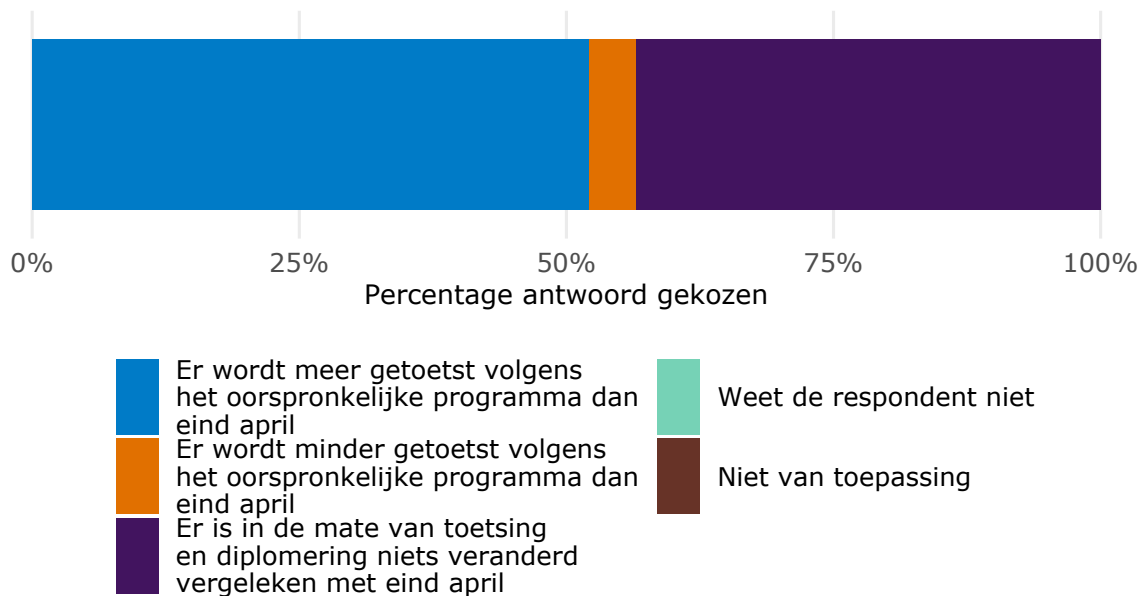

Wie waren er betrokken bij evaluaties om zicht te krijgen op de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving en/of van de toetsing van het afstandsonderwijs?

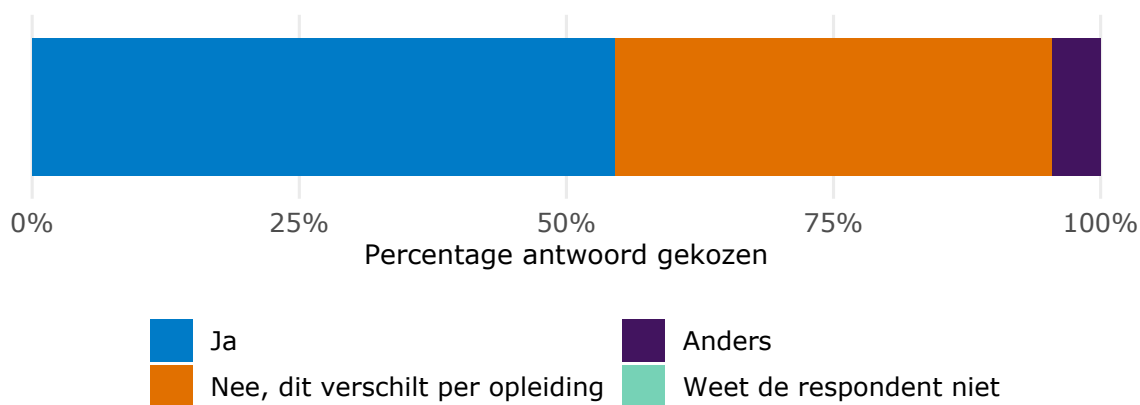
Toetsing

Is de mate waarin toetsing en diplomering doorgang vindt sinds eind april veranderd?

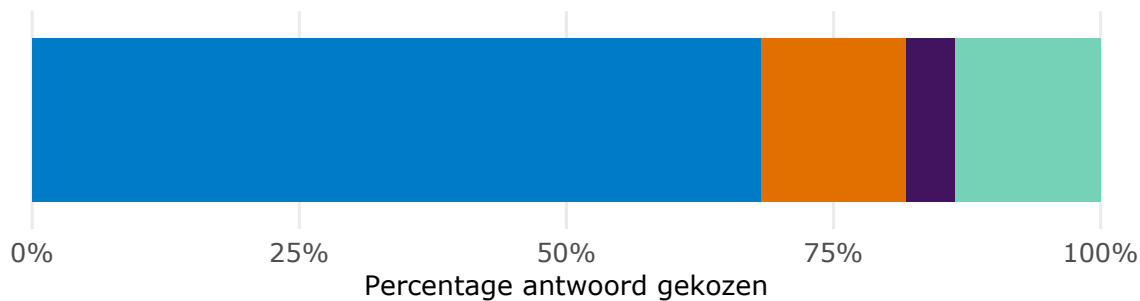
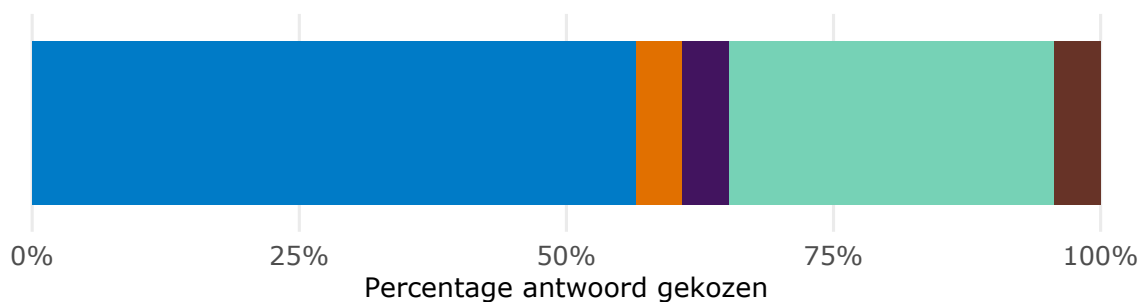

n = 23

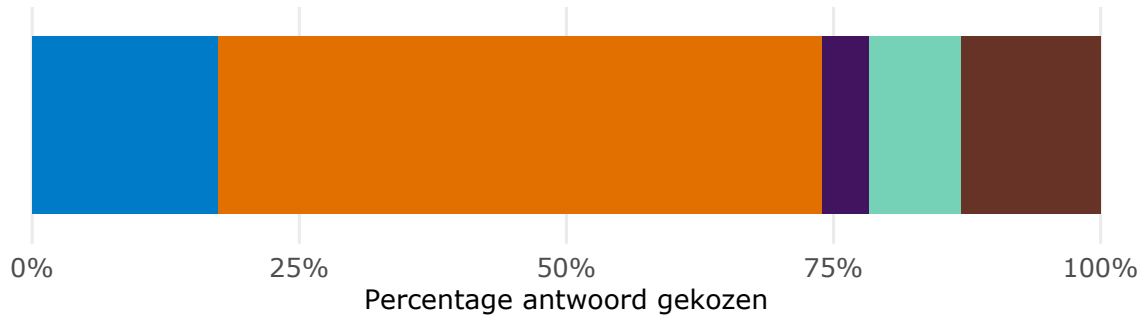
Zijn er instellingsbreed afspraken gemaakt over de communicatie met studenten over toetsen?

n = 22

Week het opkomst-/deelnamepercentage van de laatste toetsen (voor zover doorgegaan) af van voorgaande jaren?*n = 22***Week het slagingspercentage van de laatste toetsen (voor zover doorgegaan) af van voorgaande jaren?***n = 23*

Uit een niet-representatief onderzoek van de LSVb kwam dat ongeveer 48% van de hbo studenten en 27% van de wo studenten studievertraging verwacht. Komen deze percentages bij benadering overeen met het percentage studievertraging die voor de instelling werden verwacht?

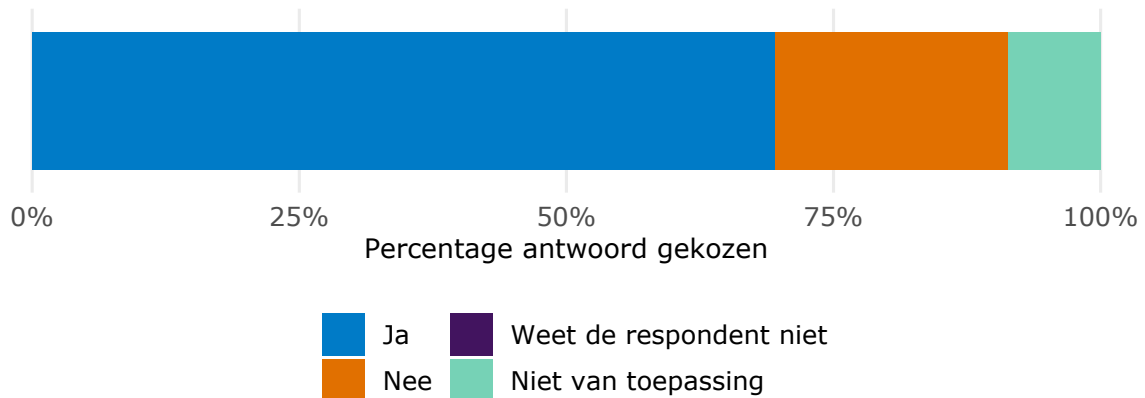

- Dit komt ongeveer overeen met de verwachting voor mijn instelling
- Het percentages studievertraging is naar verwachting lager op mijn instelling
- Het percentages studievertraging is naar verwachting hoger op mijn instelling
- Weet de respondent niet
- Niet van toepassing

n = 23

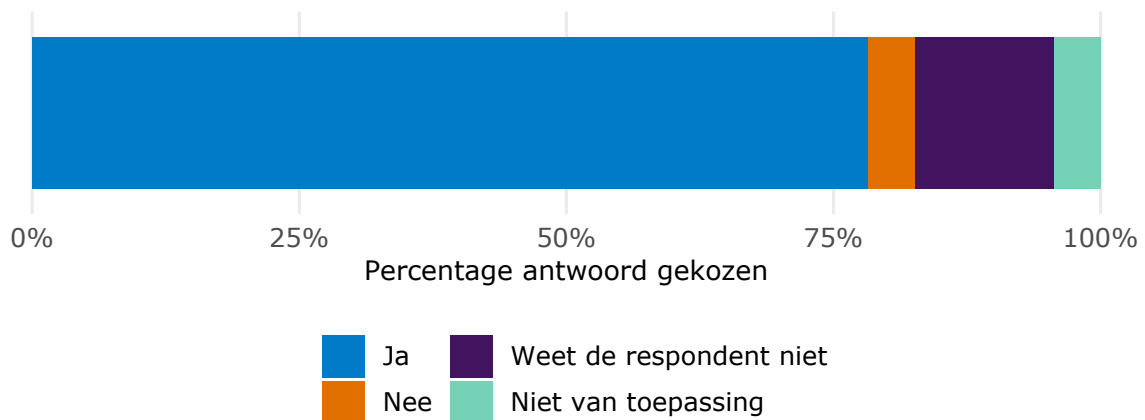
(Verschillen in) studievoortgang

Heeft de instelling iets ondernomen om (door de COVID-19-crisis ontstane) verschillen in studievoortgang/ontwikkeling van bepaalde groepen studenten in kaart te brengen?

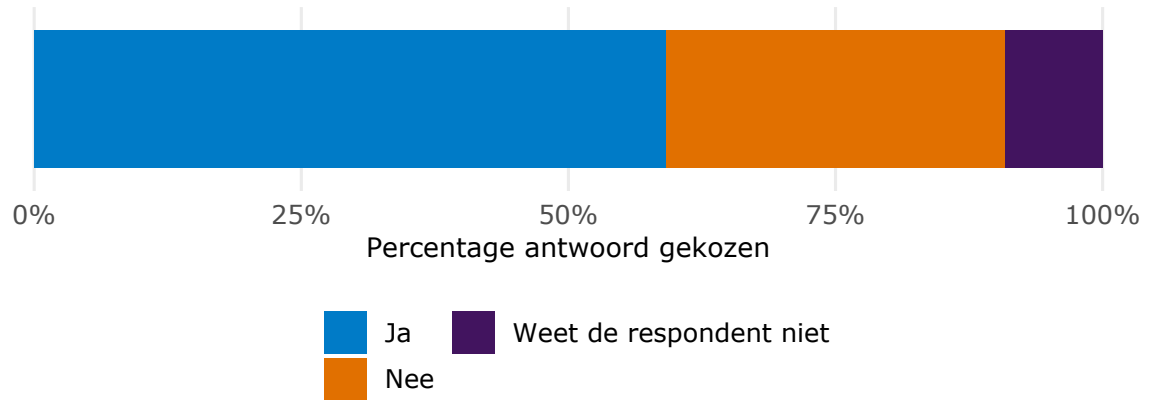
n = 23

Treft de instelling maatregelen om opgelopen verschillen tussen studenten in studievoortgang/ontwikkeling in te lopen agv de COVID-19-crisis?

n = 23

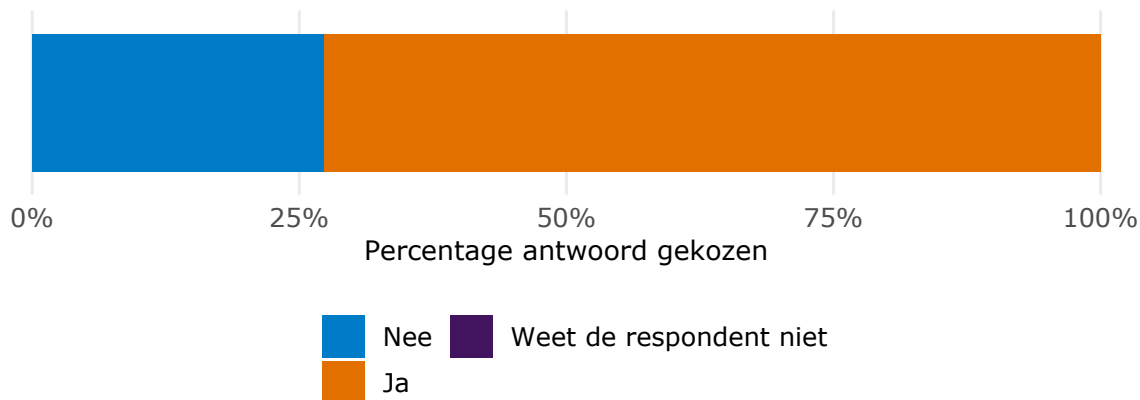
Wordt bij de getroffen maatregelen om de opgelopen verschillen tussen studenten in te lopen in het bijzonder rekening gehouden met bepaalde groepen studenten (bv. studenten met een functiebeperking of studenten met financiële problemen)?

n = 22

Instroom

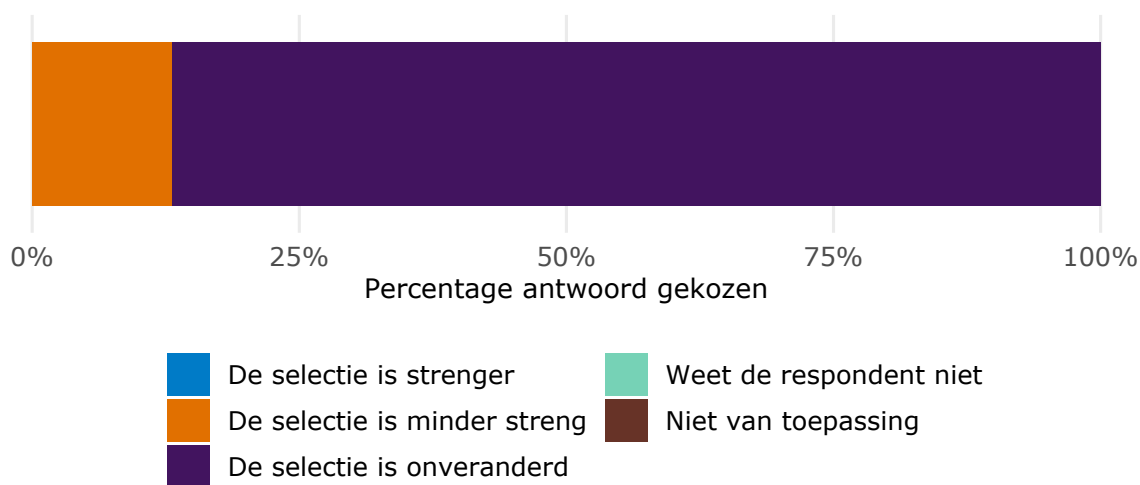
Ziet de instelling een effect van de COVID-19-crisis op de samenstelling van de instroom van studenten in het komende studiejaar?

$n = 22$

Bijvoorbeeld minder internationale studenten, minder mbo4-instroom, meer scholieren die anders een tussenjaar genomen zouden hebben etc.

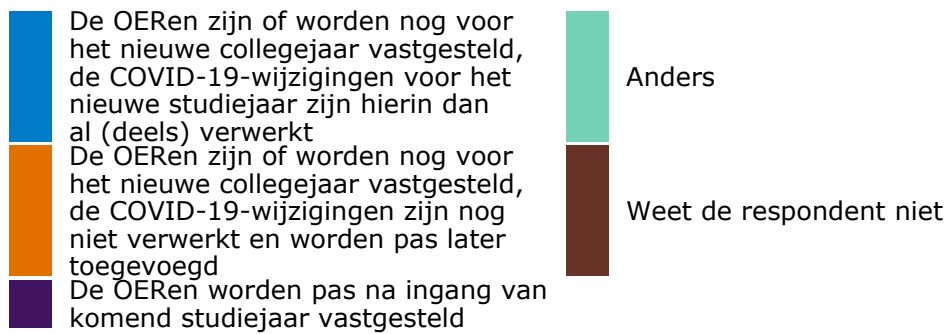
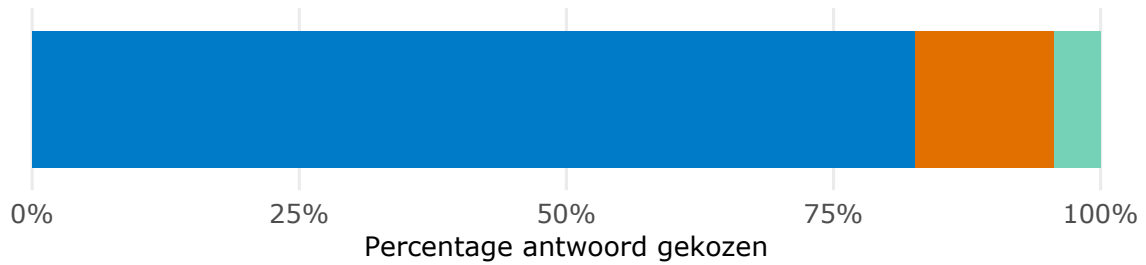
Heeft de instelling voor het komend studiejaar de selectie aan de poort aangepast ten gevolge van de COVID-19-crisis?

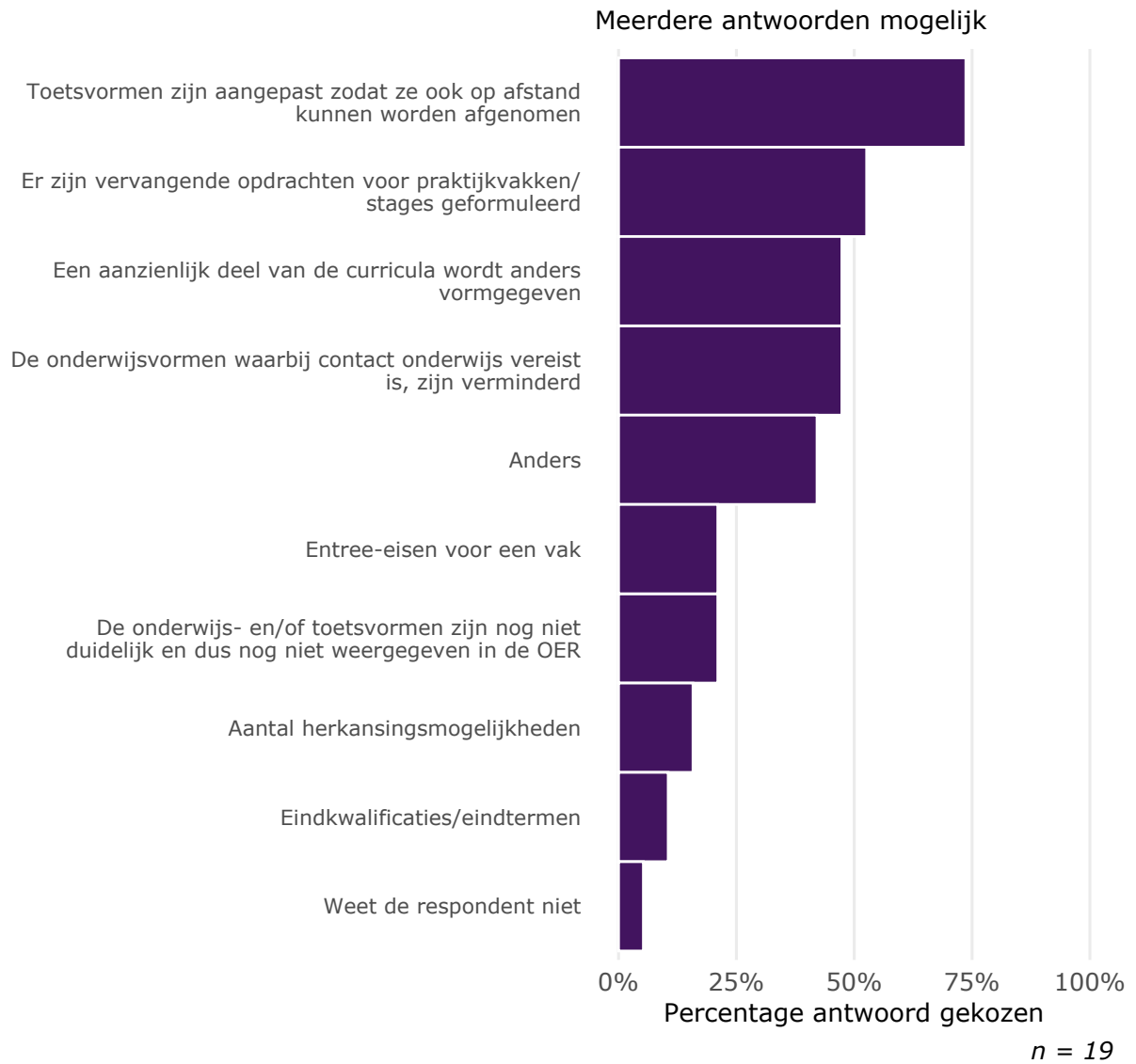
$n = 23$

Komend academisch jaar

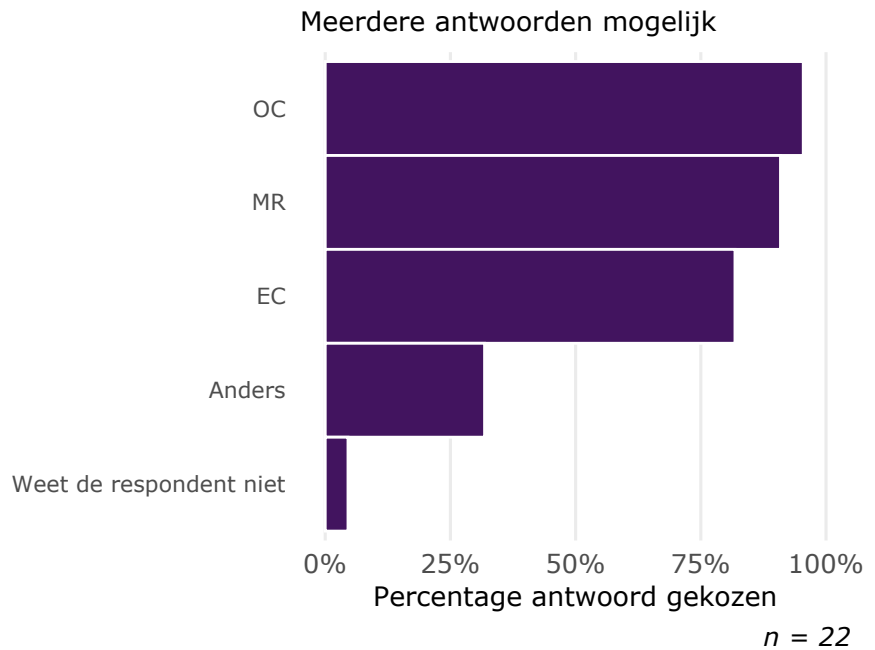
Hoe worden de OERen voor het komende studiejaar vastgesteld?

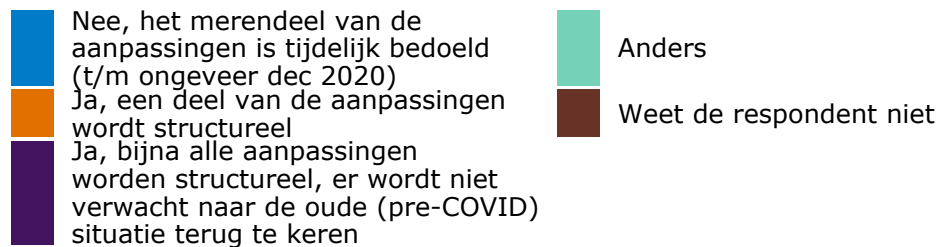
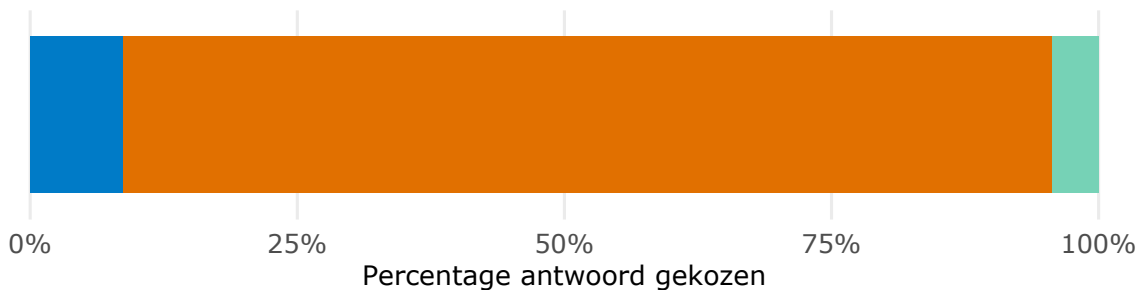
$n = 23$

Wat voor type zaken gerelateerd aan de COVID-19-crisis zijn of worden in de OER gewijzigd t.o.v. vorige jaren?

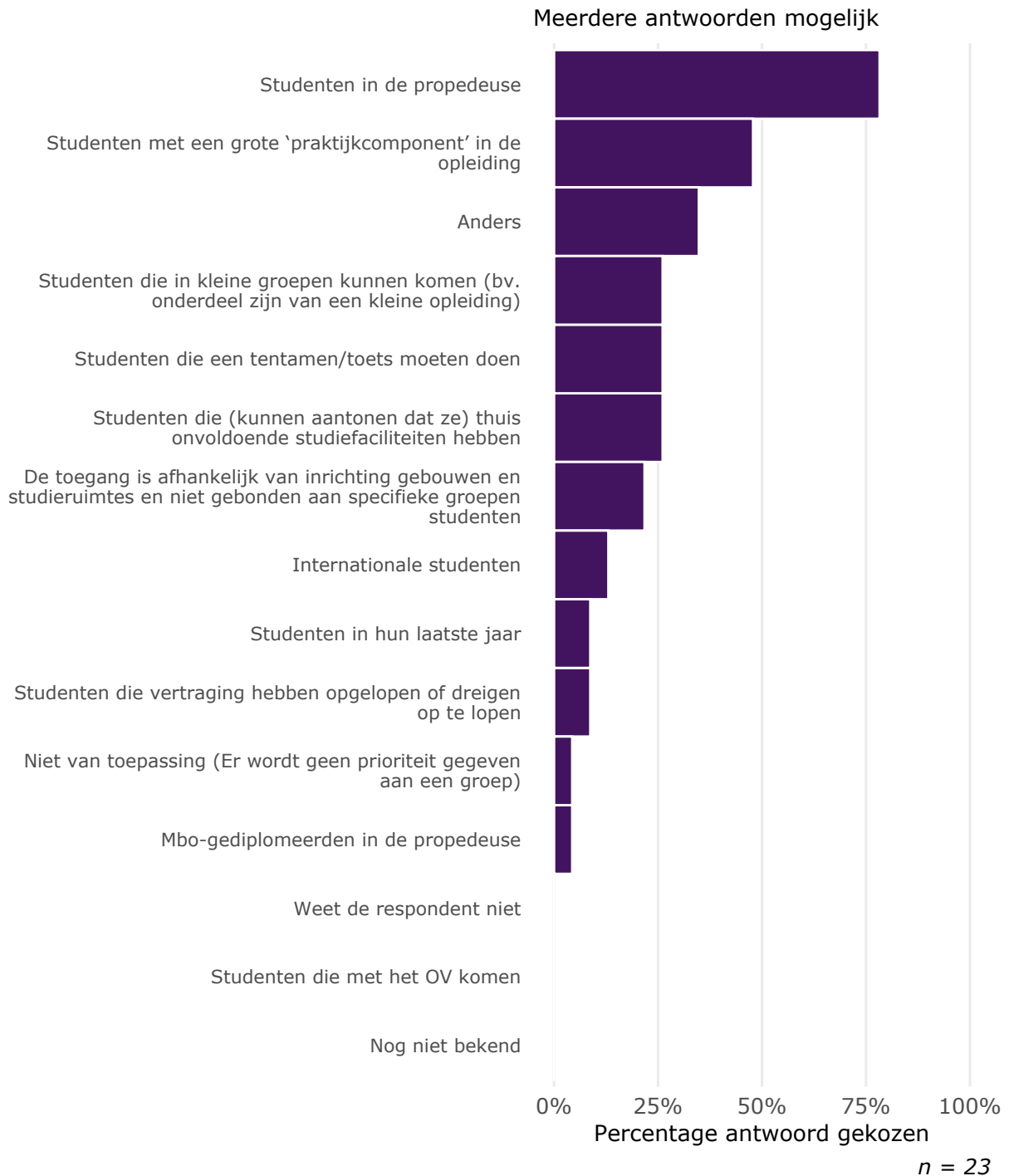
Wie zijn betrokken bij vaststelling of uitstel van de OERen voor komend studiejaar?

Verwacht de instelling dat het onderwijs en de toetsing vanaf komend studiejaar structureel anders zullen worden vormgegeven?

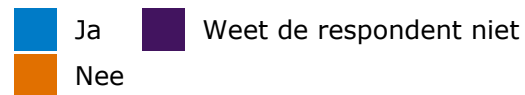
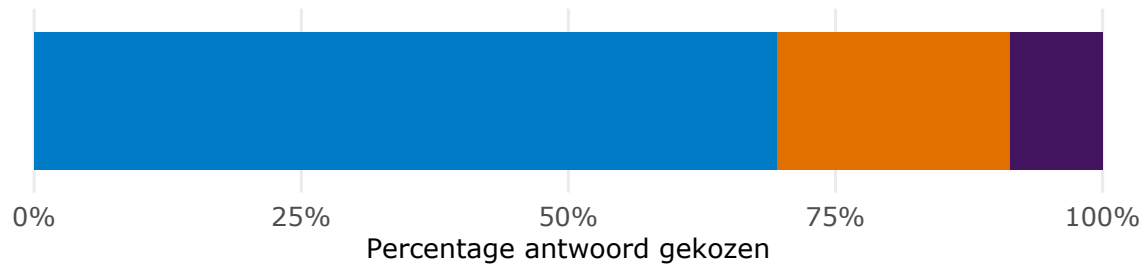

$n = 23$

Aan welke studentengroepen wordt komend collegejaar prioriteit gegeven voor de toegang tot de gebouwen?

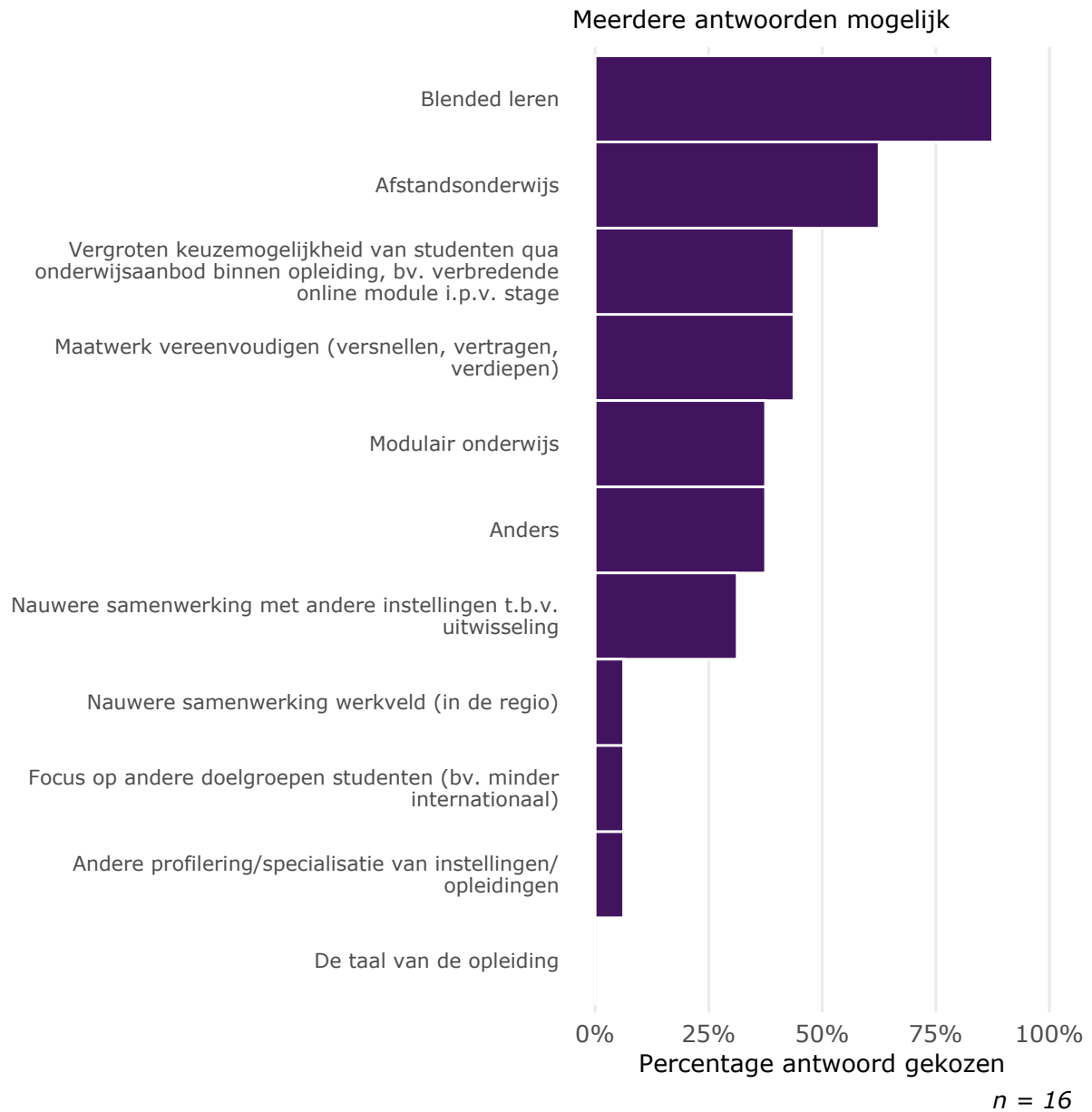
Didactische visie

Wordt er momenteel instellingsbreed of bij enkele opleidingen een nieuwe didactische/onderwijskundige visie ontwikkeld die aansluit bij de nieuwe situatie (vergeleken met de pre-COVID situatie)?

$n = 23$

Welke kenmerken heeft de nieuwe visie die momenteel instellingsbreed of bij enkele opleidingen ontwikkeld die aansluit bij de nieuwe situatie?

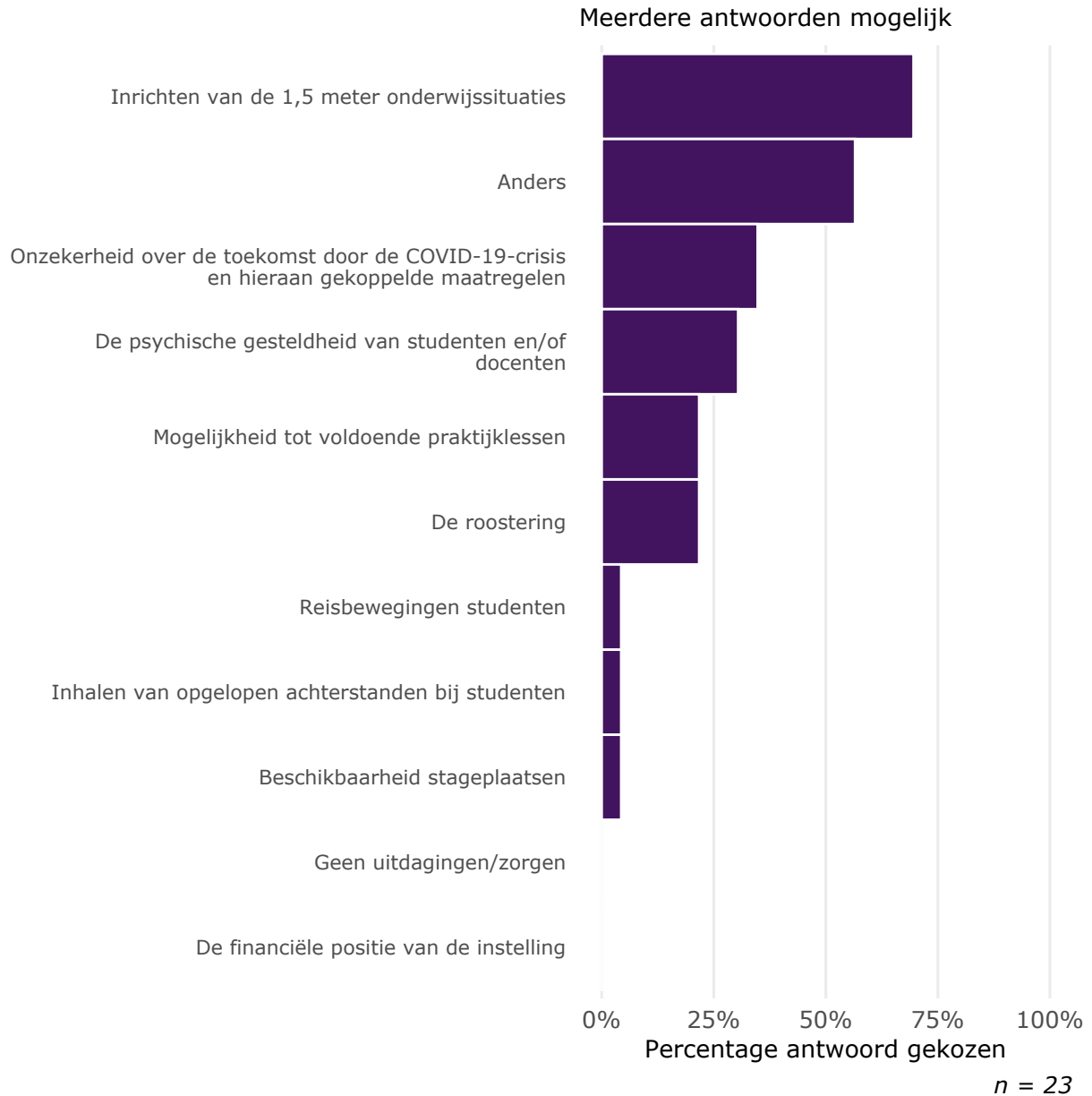

Modulair: het combineren van verschillende modules van meerdere vakken binnen een opleiding.

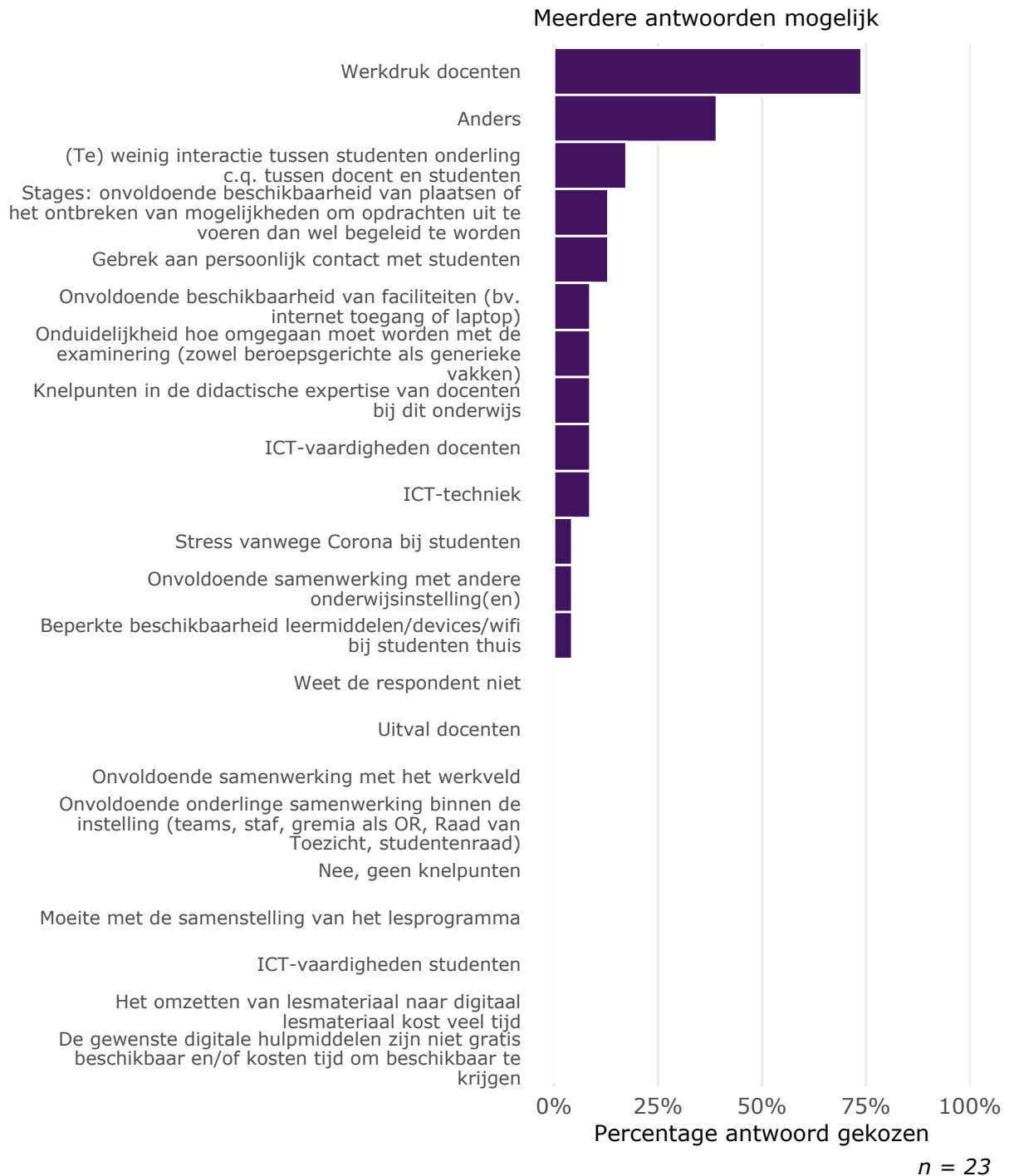
Blended: een combinatie van offline en online onderwijs.

Dilemma's en successen

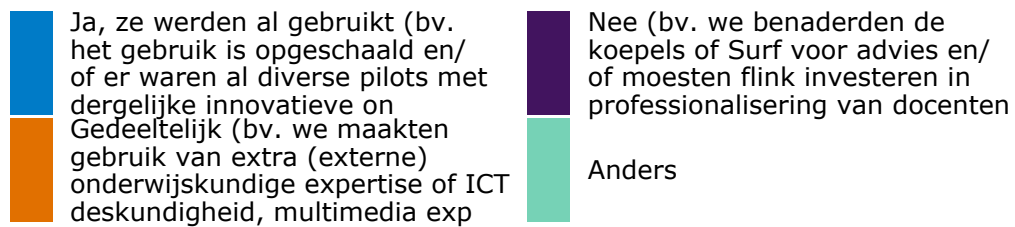
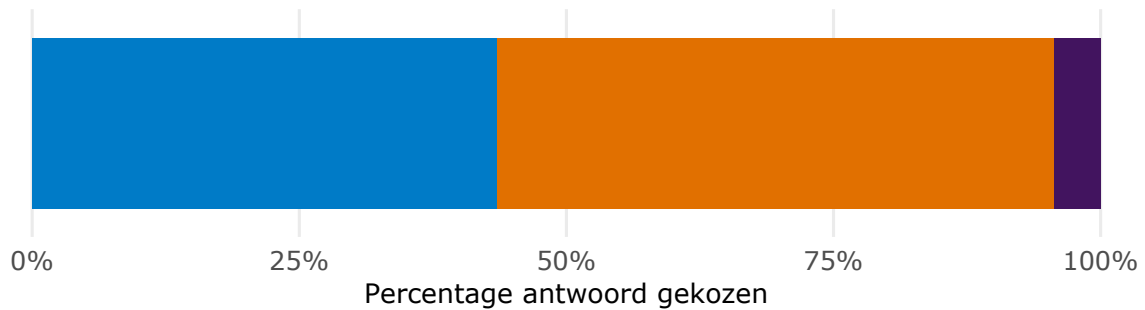
Wat zijn de drie grootste uitdagingen/zorgen voor de start van het nieuwe studiejaar?

Wat zijn nu de drie voornaamste dilemma's en belemmeringen in relatie tot het organiseren en uitvoeren van aangepast onderwijs?

Tijdens de lockdown zijn er alternatieve onderwijs- en toetsvormen of toepassingen ingezet. Was de instelling daar voldoende voor toegerust?

n = 23

Terugkijkend op de afgelopen weken, wat zijn opvallende/positieve/krachtige punten voor de instelling?

